

ES
biju
CITA

Ramona Indriksone

ES
biju
CITA

ZNAIGZNE

821.174-31

In 205

Grāmata izdota ar Valsts Kultūrkapitāla fonda atbalstu

kultūr\elpa

Kultūras ministrija

Natālijas Kugajevskas vāka dizains

Vāka dizainam izmantots fotoattēls no marmax/Pixabay

Ramona Indriksone

ES BIJU CITA

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*

Projekta vadītāja *Bārbala Simsons*

Redaktore *Anda Ogrīņa*

Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Korektore *Diāna Graudiņa, Elīna Vēja*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4023.

Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.

Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Ramona Indriksone, 2021

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2021

ISBN 978-9934-0-8745-5

TAGAD

Milzīgi viļņi sitas pret kuģa malu, auro vējš, asās brāzmas rausta matus, sakārtoju ciešāk tumšsarkano šalli. Auksti. Piespiežos pie borta, iekrampējos balsta aizsargā, lai vējš neaizrauj jūrā. Dūms rūgts, iegraužas kaklā, iekožos cigaretes galiņā, filtrs aizlūst, smēķis apraujas. Paskatos lejup, tumši draudīgi viļņi zvalsta lielo prāmi kā sīku laiviņu. Vējš sagrābj šalles stūrus, apvij ap atbalsta margu, rauj mani pāri bortam. No viļņu vagām iznirst krokodilam līdzīgs briesmonis, rikle tuvojas sejai. Baismi. Nepretošos, ļaušos, lai mani nes projām. Pazudīšu viļņos. Prom no visiem. Kāda jēga?

Stingras rokas apķeras ap maniem pleciem, pievelk klāt, jūtu pakausī elpu. Atgriežos.

“Tā nav viegla nāve,” stingri, nedaudz ironiski saka kāda vīrieša balss, “tavs galamērķis paliks nesasniegts.” Atgriežos. Neviena nav. Ir tumsa. Vairs nav prāmja, ap acīm spīgojas gaiši punktiņi. Kristāliņi? Zvaigznes?

Kur esmu? Kur palika tas cilvēks, kurš mani nosauca vārdā? Vai biju mirusi? Sapnis? Sapnī nāves nav, tā esmu dzirdējusi.

Aiz iluminatora mākoņu skrandas, zeme tālu, jūra arī. Mikrofonā stjuartes balss liegi nodudina, ka pēc desmit minūtēm lidsabiedrības *Lufthansa* avioreiss Liona–Frankfurte sāks nolaišanos. Tātad gulējusi biju

vien pārdesmit minūtes, braucienu ar prāmi nosapņoju. Nekad tik tālu jūrā neesmu bijusi, vienīgi mazā kuterītī vizinājusies pa Daugavu, cieši pieķērusies stingrajam glābšanas riņķim pie borta. Sen bērniībā. Kopā ar mammu. Varbūt arī tēvs mūs pavadīja, tikai nekad nesēdēja blakus.

Man līdzās brīva vieta, tālāk snauz pensijas vecuma dāma, atbalstījusi zodu pret līdzpaņemtu samta spilventiņu. Pie sirmās kundzes rozā tenisa kurpēm gulmans albumiņš, sudraba atslēdziņa arī izkritusi, pieliecos, paceļo. Laikam neviļus esmu pieskārusies ceļabiedres kājai, viņa sakustas, paver acis, es angliki nomurminu atvainošanos.

– *Kein problem!*¹ – kundze mierīgi nosaka un uzsmaida. Atvainojos, savācu nokritušās mantas, viņa paskatās, turpina, tagad angliki: – *What a nice scrapbook!*²

Pasaku – sena dāvana. Tiešām ļoti sena dāvana no sievietes, kuru kādreiz lenca mans tēvs. Viņa vēlīgi mani uzlūko, jautā, kurp dodos. Atbildu – uz Latviju, Rīgu. Pārlidojums. Kundze vāciski novēl laimīgu mājupceļu: – *Einen schönen Tag noch!*³

Esmu pierakstījusi gaužām maz. Papīrs ir viegli iedzeltens, tik tikko oranžs, burtu rindas pa gabalu izskatās kā ornamentu joslas, rotājumi uz namu fasādēm. Nekas, otrs lidojums būs garāks. Līdz mājām.

¹ Nekas! (*Vācu val. Šeit un turpmāk – aut. piez.*)

² Kāds jauks albums! (*Angļu val.*)

³ Lai jauka diena! (*Vācu val.*)

PIRMS SEPTIŅIEM MĒNEŠIEM

Krists vandās pa kabatas maciņu, uzausta bankas kartes, e-talonu, atlaižu kuponus. Pirksti atduras pret bildīti, no kuras raugās baltbārdains vīrs ar pārmetoši drūmu, bet pierimušu un stingru skatienu. Pāri svētā cilvēka galvai kā vinjete aizvijas uzraksts: “*Да любите друг друга*”¹. Viņš turpina nervozi urdīties pa maka nodalījumiem, līdz pēdīgi satver plastikāta maliņu; personas apliecība ir paslīdējusi aiz ieplēstās oderes.

– Tātad rakstīsiet ziņojumu? – policijas dežurants jautā.

– Jā. Beatrise ir pazudusi. Jau otro dienu. Telefons izslēgts.

– Kas jūs meitenei esat?

– Draugs. Bērnības draugs.

– Kāpēc radnieki neziņo? Māte? Tēvs?

– Viņai neviena nav. Pēc audžuģimenes aprūpes laika. – Kristis atceras Austras, tēva sievas, iemācītos vārdus, drusku saminstinās, noklusē policijas darbiniekam, ka vienā no pēdējām tikšanās reizēm Beta sacīja: māte dzīvo Zemgalē kopā ar redzes invalīdu, bet konkrētu adresi nepateica. Tik vien kā pagasta nosaukumu – Stari. – Beatrisē māte patlaban nav sasniedzama.

¹ Miliet cits citu. (*Krievu val.*)

Tā telefona operators saka. – Kristis grasās nosaukt viņas vārdu, bet atpopas, ka to nemaz īsti nezina. Beta reiz minēja vairākus neparastus, sacīja, ka māte visus izdomājusi. Kristis skatās garām dežurantam. Pelēcīgā siena stindzina ķermeni kā leoparda gekona skatiens, kas šorīt viņu pavadīja, izejot no mājām. Šķiet, aukstā radība noprata, ka noticis kas nelāgs. *Launais sāk piepildīties* – Kristis lasīja zvīnrāpuļa neizdibināmajās acīs.

– Kad jūs pēdējo reizi tikāties? Ko meitene jums sacīja? – Iedzeļ ierēdņa nedaudz ironiskā balss. Policijas darbinieks ir pusmūža gados, seja nogurusi, viņš labprātāk pieceltos, atstātu dežūrtelpu un brauktu mājup, tā Kristam izskatās. Vīrietis sagrozās gaišajā dermatīna klubkrēslā, kas kontrastē ar tumšajām sienām; tās ir nesen krāsotas, jo šeit smaržo pēc kaļķa.

– Viņa man sūtīja *WhatsApp* izsiņu. Ap vieniem naktī. Teica, ka brauc pie manis. Pirms tam mēs sazvaniņāmies. Es dzīvoju Ilģuciemā, Beatrise – Pļavniekos. Pagāja stunda, drusku piemigu, un, kad atmodos, pulkstenis jau bija trīs. No rīta braucu uz darbu, cerēju, ka piezvanīs. Diena pagāja nenormāli ātri. Es strādāju grāmatveikalā. Atveda jauno literatūru, kancelejas preces, vajadzēja kārtot plauktus. Vakarpusē viņai zvanīju, bet telefons bija izslēgts. Šodien aizbraucu pie Beatrises uz mājām, durvis neviens neatvēra. Dzirdēju, ka iekšā skrāpējas un ņaud kaķis.

Kristis nepasaka, ka tajā naktī gaidīja Betu. Ilgi. Neaizmīga, izgāja uz ielas, vēroja mašīnu rindu, garām šaudījās dzeltenie *Panda* un zaļie *Baltic Taxi*. Pulkstenis

bija četri, viņš zvanīja. Telefons bija atslēgts, Beta – nenasniedzama. Policists pārmestu, ka nav tūlīn ziņojis, tā Krists domā.

– Es viņai vakar no rīta sūtīju ziņu *WhatsApp*. Tā bija izlasīta, un rakstīta arī atbilde, kas izdzēsta, – Krists palabo sacīto.

– Labi. – Dežuranta rakstāmrīks viegli slīd pār papīru. – Kas notika pirms tam? Jūs sastrīdējāties?

– Pavisam nedaudz. Viņa man stāstīja par kādu vīrieti. Viņš bija uzdāvinājis Betai leoparda gekonu, bet viņa atdeva to man. Mēs par to mazliet sastrīdējāmies.

– Vīrieša vārds?

– Rihards Melderis.

– Beatrices draugs?

– Nezinu. Viņa par Rihardu tā dīvaini izteicās.

– Labi. Sāksim meklēšanu.

– Vajadzētu tikt viņas dzīvoklī. Tur ir kaķis un trusis. Viņi nav ēduši.

– Mēs dzīvniekus neevakuējam.

Krists iet uz mājām un atceras pēdējo tikšanās vakaru ar Betu, kad stāvēja pie loga un noskatījās, kā viņa ātrā soli šķērso laternu izgaismoto pagalmu, atvēra logu, sauca. Beta neatskatījās. Smalkais stāvs izzuda aiz nakts tumsas skarto koku apveidiem. Nedrīkstēja Betu aizlaist projām, vajadzēja atvērt deguna priekšā aizcirstās durvis, skriet viņai pakaļ, satvert roku, pierunāt nākt atpakaļ. Viņš nebija to darījis. Austrā dažkārt mēdza pārmest, ka Kristam pietrūkst nepieciešamās enerģijas. Viņa uzbrauca bieži, jau no bērnības, kad

ieradās viņu mājās. “Gunāra mikstais raksturs...” Austras joki allaž skrāpēja. Varbūt daļēja taisnība viņai bija. Savā gandrīz divdesmitpiecgadnieka mūžā Kristis bija palaidis garām pāris meiteņu. Lauma aizbrauca uz ārzemēm studēt, Gija izvēlējās aiziet pati. No dzīves. Pēc tam sevis paļāšana, vainas izjūta. Ilgi. Līdz atkal satikšanās ar Betu pirms gada padzēsa atmiņas par Giju. Meitenes ārēji bija drusku līdzīgas, tomēr Beta bija pārāka. Kristam patika viss, kas saistījās ar Betu, – rudie mati, parasti mazliet izspūruši, pāri pieri vijās sīkās sprogās; aizmugurē tie bieži bija saņemti ar melnu gumiju, veidojot skaistu zirgasti. Tādu mazu un piemīlīgu. Betas trauslās rokas bieži bija aukstas, un Kristis mēdza tās sildīt, uzpūšot elpu. Noslēpumains, iekšup vērsts smaids. Skatiens patikami kņudināja kā vēsa duša. Izskatījās, ka viņa slēpjas no sevis, mulsuma, iekāres, patikšanas. Acis zaļģanas ar brūniem krikumiņiem. Ļoti erotiskas.

Otras tādas kā Beta nebija.

Kristis centās piekļūt viņai tuvāk, bet, saprotot, ka velti, noslēdzās, tēloja labvēli, pabalstītāju. Viņš bija ievērojis, ka Betai ir divas balsis: viena – agresīva, skarba, otra – mierīga un klusa. Kā divas uz pārslēģšanos spējīgas puslodes. Kristis reizēm grasījās klusajai balsij pateikt to, ko jūt, bet vairījās izdzirdēt skarbo toni, kas atstumtu pavisam. Vakaros viņš sūtīja Betai īsziņas – tāpat vien, rakstīja jocīgus atgadījumus no ikdienas.

“Pasūtīju picu, ātrumā izlasīju, ka bezmaksas piegāde, diemžēl no summas virs desmit. Mans pasūtījums mazāks.

Nācās maksāt. Bet naudas nebija. Vienu brīdi prātoju piegādātāju nelaist iekšā, jo par kavēšanu man pienāktos bezmaksas vakariņas. Diemžēl Austrā sastapās ar čali melnajā picas jakā, samaksāja un nometa kārbu uz galda. Dusmojās. Kāpēc ēd tos surogātus?”

Beta atsūtīja viņam pussmaidiņu.

“Nākamajā reizē esi uzmanīgāks!”

Zaļais krokodils

Es piedzimu, kad mammai bija nedaudz pāri četrdesmit. Viņas vārds bija Ilga. Dažas tantes, mammas draudzenes no jaunības laikiem, viņu sauca par Evu.

Mamma stāstīja: – Kad mācījos tirdzniecības skolā, tā izdomāju. Skanēja tik modīgi. Kā no poļu žurnāla!

Man labāk patika Ilga. Vārds bija mamma pati – mūžīgā sapņainība, ilgošanās pēc neiegūstamā. Parastas lietas viņu darīja gurdu, ikdienu nomāca. Kādreiz tautas teātrī viņa bija spēlējusi Īkstīti, Sniegbaltīti un Nāriņu. Lielajā konfekšu kārbā glabājās kaudze ar bildēm, kurās viņa, saģērbusies princešu kleitās, koķeti smaidīja un turēja rokās ziedu klēpi. Aktrise! Patiešām – tik kruta, prata apmuļķot mani, tanti Zigrīdu, policistus, pārdevējus un dažreiz arī tēvu.

Mamma strādāja puķu veikalā, darināja un pārdeva krāšņus pušķus, uzsmidzināja ziediem zeltainu mirdzumu, klakšķināja līmes pistoli, izrotāja ar lentītēm, ieskāva buķetes tillā. Brīvdienās viņa piestūma pie loga no tantes mantoto *Naumann* šujmašīnu ar čuguna

kājām un šuva kleitas – man, lellēm, savām draudzenēm un pati sev. Visskaistākais bija mammas zilais mētelis ar ielocēm, pie apakšmalas krustdūrienā piediegtas krāsainas, tamborētas puķes. – Tas būs mans zilais sapnis! – viņa jūsmīgi sacīja un sagrieza mani dejas solī pāri istabai.

– Uz karnevālu iesi? – tēvs nicīgi nojautāja un aizgāja uz savu istabu lasīt grāmatu. To viņam bija pulka, iestumtas sekcijā divās rindās, un viņš itin bieži ar tām noņēmas, cilādams un pārvietodams, it kā spēlētos ar rotaļu klucīšiem. Uz grāmatu vākiem nekas nebija uzzīmēts, burtiņi lappusēs pavisam sīki, grūti salasāmi. Tēvs bieži man neatbildeja. – Vēlāk. Netraucē. – Vārdu lapsenes uzmācīgi riņķoja man apkārt, dažreiz sāpīgi iedzēla. – Knēvelim laiks iet gulēt. – Un ieķīķinājās, it kā būtu pateicis kādus pekstiņus.

Tēvs bija drusciņ vecāks par mammu. Viņš strādāja vakarskolā. Mācīja angļu valodu un ģeogrāfiju. Pāris reižu gadā viņš uz mūsu mājām veda paciemoties puiku rudiem matiem un vasarraibumainiem vaigiem, gandrīz divus gadus vecāku par mani. Kad man bija septiņi, tēvs sacīja: Raivis dzīvos pie mums visu vasaru, viņa māte aizbraukusi pastrādāt uz ārzemēm. Tajā dienā mamma no tirgus bija pārnesusi mazu groziņu ar pirmajām zemenēm, un viņa ātri ieslēpa ogas pieliekamajā, pēc tam iespieda manās rokās bļodiņu un raidīja ēst uz vannasistabu, iečukstot ausī: – Tās tur hiēnas puikam neko labu nedošu. Nobarojies kā tāds vepris!

Man arī Raivis nepatika. Viņš šņakarējās skolas raktāmgalda atvilktnēs, salauza krāsu zīmuļus, piesmērēja

manu bloknotu, zīmēja jocīgus citplanētiešus ar ģitārām un cilvēkus garām kājām kā skudru taustekļiem. Un viņam bija tikpat rudi mati kā man! Svešam, rijīgam puikam! Hiēnas dēlam! Pie pusdienu galda Raivis piekrāmēja pilnu šķīvi ar kartupeļiem, tiem pārlēja pusi krējuma trauciņa. – Kā badā turēts. Mākslinieces bērns skaitās! – mamma virtuvē klusi purpināja, bet tēvs atmeta ar roku. – Ko var gribēt no prasta dzimtas koka. Otrs zars bojāts.

Nesapratu, ko tas nozīmē. Tēva atbildes bieži vien bija sarežģītas, viņš nereti mēdza sarunāties pats ar sevi, dudināja ērmīgās balsis. Prasīju Raivim, kur viņa tēvs. Viņš sacīja, ka tikpat kā vairs neatceras, tētis strādājis par glābēju un palicis jūrā. Vētras laikā.

Ļoti gaidīju otro augustu, savu dzimšanas dienu. Man apritēja deviņi gadi. Tante Zigrīda, mātes māsīca un reizē mana krustmāte ar slimu kāju – viņa ejot piekliboja –, sirds mazspēju un aritmiju, iepriekšējā dienā man bija uzdāvinājusi pūkainu leduslāci gluži kā mazam bērnam. Vēl dabūju “Uno” spēļu kārtis no Raivja (viņš atkal bija “uz mazu laiciņu” pie mums atvests), albumu skaistos samta vākos ar atslēdziņu, to laikam bija pirkusi “tā hiēna”, un grāmatu “Sofijas pasaule” – no tēva.

Mamma man uzdāvināja bārbiju un zaļu gumijas krokodilu. Paģērēju, lai tūliņ pat piepūš to gumijas nezvēru. Mamma novaidējās: tas neesot trauslas sievietes darbs – uzbarot lielo briesmoni. Pēcāk krokodilu mēģināja piepūst tēvs, bet viņam arī īsti nevedās. – Neesmu labi paēdis, – tēvs jokojās. Lēkāju pa istabu,

svaidīju saplakušo krokodilu uz augšu un leju kā lielu, zaļu tepiķi. – Iesim uz Bābelītes ezeru!

– Vai, labāk gan uz jūriņu! – Mamma sasita plaukstas. – Ar vilcienu! Ilgi neesam nekur bijuši!

– Tur būs pārāk biezs. Cilvēku bari. Tveicīga diena. Citureiz, – tēvs atgainījās, bet mamma viņu pierunāja. Ielicis plecu somā vairākas grāmatas, viņš apsēdās uz zemā soliņa koridorā un vilka kājās ielas kurpes. Ievēroju, ka tēva kurpei ir atplīsusi augša un ārā rēgojas mazais pirkstiņš melnā zeķē.

Mamma nosvieda smiltīs puķaino somu, izvilka ārā oranžo pludmales dvieli, sakārtoja uz pieres noslīdējušo salmu platmali, pašķieba galvu un koķeti pasmaidīja; tēvs tikmēr uzveica krokodila pretestību, un mēs ar Raivi gājām ūdenī. Uzsēdos uz krokodila un stingri apķēros ap tā slīdīgo kaklu; Raivis krokodilu stūma uz priekšu pa viļņiem un ķircinājās, tad pagrūda tālāk, saukdams: – Aiziet jūriņā!

Viļņi mētāja krokodilu, ūdens šļakatas sitās man sejā, ieskrēja nāsīs, un es aizrijos, taču izbailēs nespēju pabrēkt. Galvā džinkstēja, līdz kāds pusaudzis piepeldēja klāt un izvilka mani krastā. Slaucīju acis un klepoju, līdz pamazām kļuva vieglāk.

– Kāpēc tu tā dariji? – mamma sāka bārt Raivi, bet viņš nosmaidīja.

– Tas nebiju es, bet tas tur! – Viņš pamāja jūras virzienā, kur plūncājās bariņš zēnu, un veikli aizšmauca. Mamma skaļi slavēja puisi, kurš bija mani izvilcis ārā:

– Ak, kāds cēls glābējs manai apburtajai princesītei!
Kā tevi sauc?

Zēns neko neatbildēja, tikai ierāva galvu plecos un gāja prom. Viņš izskatījās nedaudz vecāks par Raivi, tā ap divpadsmit trīspadsmit.

– Miļā princesīt, nedusmo, tur jau nebija tik dziļš, knapi otrais sēklis, man līdz viduklim... Es jau grasījos skriet pie tevis, bet tas zēns izlīdzēja. Cik veikls peldētājs! – Mamma noraisīja no pleciem plāno pludmales lakatu, kura lillā puķes izskatījās saskumušas, kā bēdīgu nojautu vēstošas, un plivināja nopakaļ manam glābējam, kurš ātri iejuka raibajā atpūtnieku pūlī.

Manu ķermeni knaibīja zosāda, apakšlūpa trīcēja, zobi klabēja kā mūsu Pelēcītim, ķiķerējot uz putniem. Divas lielākas meitenes, kuras sauļojās ūdensmalā, paskatījās uz mums un novaikstījās. Kāda tante ar kabatlakatiņu uz galvas žēli mūs uzlūkoja. Gluži kā kaķēns sētā pie miskastēm. Mamma uzlika uz maniem nosalušajiem pleciem savu puķaino lakatu. Nometu drānu zemē, piecirtu kāju un nikni nobļāvu:

– Ja vēl tā mani sauksi, es iešu no tevis prom! Un nekad vairs mājās nenākšu! – Žigli šmaucu prom uz kāpām pie tēva. Mamma steidzās nopakaļ un panākusi apskāva, bet es sapūtusies atvirzījos tālāk.

– Kāpēc nevaktēji bērniņu? Betiņa taču varēja aizpeldēt aiz horizonta kā Dullais Dauka! – Viņa pieglaudīgi aplika tēvam roku ap pleciem, viņš klusēja un skatījās zilajās debesīs, šaurās lūpas viegli kustējās, veidojot vārdus “pašdarbības aktrise”.

Gulēju karstajās smiltīs. Raivis nometa pie maniem sāniem slapjo krokodilu. Niknumā iespēru gumijas briesmonim, kas, smiltīm aplīpis, aizvēlās tālāk un sastingušu skatienu plēsīgi blenza. Aizvēru acis. Negribēju neko redzēt. Pāri sejai pūta viegls vējiņš. Paostiju elkoni, tas smaržoja pēc saules, jūras un kaut kā nenosakāma. Man kļuva labi.

– Кого я вижу, дорогая прелесть моя! Сколько лет, сколько зим!¹

Pavēru acis. Līdzās rēgojās pilnīgas kājas, klātas melniem matiņiem, tukla tante indīgi zilā peldkostīmā apkampās ar mammu, un abas iesāka mundri pļāpāt krievu valodā. Tēvs aizgriezās un caur zobiem vieglītēm nosvilpās, kā grasoties aiztramdīt sievieti projām. Resnā tante mammu sauca par Evočku. – Iesim pie manis! Ar mani ir labi bērni. Paspēlēsimies! – Svešā tante vēlīgi skatījās uz mani un bija sākusi runāt latviski – Kāds smuks puisītis!

– Tā taču ir meitene! – Raivis smējās. – Beatrise!
– Jauks vārdiņš.

Sakniebu lūpas. Mamma uz vasaru man bija nocirpusi īsus matus; pielīpuši pie galvas ādas, tie atgādināja gumijas peldcepuri.

– Aiziesim, Betiņ, pie bērniņiem, parotaļasimies! Būs brīnišķīgi! Tev taču svētku diena! – Resnā tante piebalsoja jocīgā latviešu valodā: – Mēs pasvinēsim Betiņas dzimšanas dienas! Nopirksim saldējumus un ģimonadu!

¹ Ko es redzu, manu dārgo jaukumiņ! Cik sen neesam tikušas! (Krievu val.)